

KRVAVE GODINE (III.)*

► Piše: dr. fra Ivo Sivrić

VIII. HERCEGOVAČKI FRANJEVCI: ŠIROKOBRIJEŠKI PROFESORI I »USTAŠOVANJE«

Zbog boljega razumijevanja ratne i poratne situacije potrebno je, da se napiše par riječi o hercegovačkim franjevcima općenito i o širokobriješkim franjevcima-profesorima posebno protiv kojih je more laži napisano i izrečeno ne samo u granicama bivše Jugoslavije, nego su ove laži poplavile skoro cijeli zapadni svijet, uključivši i SAD, čak ni katolički američki tisak nije ih štedio, nego su, bez ikakva provjeravanja, njih optuživali zbog ustaštva i čak zločina, počevši od liberalnog katoličkog tjednika u New Yorku *Commonweal*, još prije 38 godina, do 1991. u katoličkom tjedniku *Florida Catholic*. Pisac Bogdan Radica članka u *Commonweal*, može se reći, likuje nad smrću poubijanih

širokobrijeških franjevaca, pišući: »Skupo su platili za svoje ustašovanje«. Još 1984. Bogdan Radica ponovo uvlači par hercegovačkih franjevaca u ustaštvo, u svojoj knjizi *Živjeti nedoživjeti*. Zato se ne bi smjelo reći da su, pri optuživanju hercegovačkih fratara i sami Hrvati bili nevini i da nisu pridonijeli svoj udio u ovoj nečasnoj raboti lažnog optuživanja protiv hercegovačkih franjevaca uopće, a posebno protiv širokobrijeških franjevaca-profesora. Ovi, nažalost, franjevci služili su kao »boksачka vreća« za sve moguće i neke hrvatske i druge »novinare« i »povjesničare«, na kojoj su kušali pokazati svoju »novinarsku i historijsku« virtuoznost, a često su znali, da je laž što pišu.

Ovakve lažne optužbe protiv hercegovačkih franjevaca kružile su za vrijeme 2. svjetskog rata diljem Hrvatske, posebno u Zagrebu. Ljudi su

nasjedali neprijateljskoj propagandi. Tu i tamo, vjerojatno, bilo je i zlobnog opanjkavanja, ne znajući da su upregnuti u neprijateljska kola. Mislim, da je bilo u jeseni 1943. godine, kad sam došao s pokojnim dr. fra Smiljanom Zvonarem na Duhovni stol na Kaptolu, u svrhu dobivanja ovlasti za kanonsku misiju u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Otišli smo do pomoćnog biskupa Salis-Sewisa, koji je bio za to zadužen. Kad smo ga pozdravili i rekli mu, odakle dolazimo, on se žacnuo, smijući se rekao: »A nož!« Istina, ovo je bila šala s njegove strane, ali naš narod veli: »U svakoj šali pola istine«. Drugim riječima, okolo je kružila dobro orkestrirana propaganda da su hercegovački fratri koljači, i ovo se tu i tamo primalo »pod gotov groš«.

Ovoj franjevačkoj tragediji, to jest da su postali žrtva laži, krivi su i sami fratri, jer nisu čak ni pokušali da se brane, zapravo, da iznesu dokumentaciju – činjenice. Oni stvarno imaju pri ruci i dokumente, ako ih žele upotrijebiti za vlastitu obranu, ali zbog nekih suludih obzira nisu posegli za njima. A što je zapravo na stvari? Mnogi se od tih franjevaca plaše, ako kritički nastupe prema ustaštvu i ako spomenu, da su franjevci osuđivali ustaške zločine, da će im se prigovoriti i optužiti ih, da nisu rodoljubi i da nisu ljubili svoj narod, ili da su išli u raskorak sa svojim pukom.

Pa tko su zapravo i što su bili ti ozloglašeni hercegovački franjevci uopće, a širokobriješki franjevci na-

Kuća na Čerigaju prije obnove u kojoj su se fratri nastanili nakon dolaska u Hercegovinu

* Izvadci. Tekst donosimo u izvorniku jer vrijedi kao svjedočenje sa svim svojim subjektivnostima. Popravljene su samo očitje pogreške.

pose, da ih se tako strašno i lažno optužuje? Ovdje će biti pokušaj, da se iznese u kakvoj okolini i zašto su nastale ove optužbe. Oni su sinovi seljačkih, više ili manje siromašnih, roditelja. Može se mirne duše čak ustvrditi, da su to bili nadarena i sposobna seljačka djeca, jer je bilo tada toliko svećeničkih zvanja u Hercegovini, da su zaista franjevci imali priliku da izaberu najsposobnije od najsposobnijih. Da se razumijemo: ovdje se tretiraju franjevci do 1945. godine.

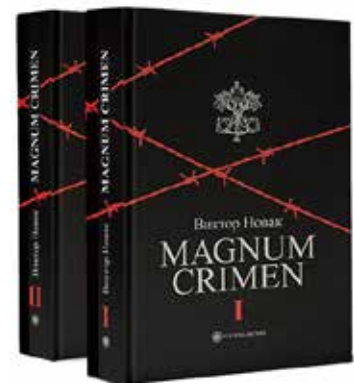
A što se pak tiče njihove naobrazbe i discipline, držim, da je bila na visini. Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji bilo je nepisano pravilo, da je svaki kandidat za svećenika trebao studirati teologiju na europskim sveučilištima ili mjesnim teologijama. Iza svršenih teoloških studija, neki su se povratili kući da rade na župama, a neki su ostali u inozemstvu da studiraju druge predmete, da se osposobe za predavanja bilo na gimnaziji bilo na našoj teologiji u Mostaru. Ne bih želio povrijediti franjevačku čednost ako ustvrdim, da ih je bilo vrlo sposobnih i što im se priznalo na raznim europskim sveučilištima. Nama je nedostajala ustrajnost u radu, osobito na znanstvenom polju. Radije bismo radili s pukom, domaćim svijetom nego prevrćati po knjigama. Bili smo siromašni pa smo bili primorani da koješta studiramo da bismo pomogli svome narodu.

Da bi se dobila što bolja slika širokobriješkog profesorskog zbora, možda njih 25 ili više, potrebno je još spomenuti da je velik dio njih, dvadesetih godina i čak nešto ranije, bio jugoslavenski orijentiran. Ova generacija prisilila je (naravno, moralno) tadanjeg provincijala fra Didaka Buntića, da se kandidira za narodnog poslanika Hercegovine na listi pučke stranke, pro-jugoslavenski orijentirane, iako je sami Buntić bio starčevićanac, što svjedoči obilna korespondencija dr. Iso Kršnjavi-Didak Buntić.

Svatko zna da se ideje i pogledi iz mladih dana ne odbacuju lako. Teško ih je nadorasti onako blago rečeno. Neki su od gore spomenute grupe, kao dr. fra Marijan Zubac, pa dr. fra Svetozar Petric, cijeli svoj život ostali skloni jugoslavenstvu, dok se većina njihovih kolega i sukolega tiho i nečujno priklonila stremljenjima ogromne većine Hrvatskog Naroda, naime, traženja hrvatske države. Tu nije bilo prepiranja, sve je bilo na akademskoj visini i zaista u franjevačkom duhu bratske ljubavi. Svako je svakomu dopuštao da u politici misli i osjeća, kako hoće i kako misli, da je najbolje za Hrvatski Narod. Mislim da ih je par, kao fra Svetozar Petric, fra Marijan Zubac, fra Bruno Adamčik te dr. fra Dominik Mandić glasalo za B. Jeftića 1935. godine, kada je cijeli Hrvatski Narod masovno glasovao za Hrvatsku seljačku stranku i za dr. Mačeka.

Već se sredinom i krajem tridesetih godina gledalo – sa srpske strane – na Široki Brijeg kao rasadište ekstremnog hrvatskog nacionalizma. U proljeće 1934. godine jedne noći na Širokom Brijegu, franjevački samostan bio je opkoljen od srpskih žandara iz Mostara. Obačvana je premetačina svih prostorija, tražeći oružje. Beograd je držao da je širokobriješki samostan pun oružja. »U straha su velike oči«, pa vidi i ono što ne postoji. Naravno, da nisu ništa našli osim možda par zarđalih lovačkih pušaka i duhana, »škije«, što je smatrano »kontraband«, po profesorskim sobama. Bili su siromašni pa nisu bili u stanju kupovati cigarete, nego su sami frkali cigarete.

Sumnjam da je bilo tko spomenuo ili napisao, da su pravoslavni monasi kaluderi iz Žitomislića, s lijeve strane Neretve, dolazili u posjet franjevcima u samostan na Široki Brijeg. Oni su s nama objedovali, i fratri su uzvraćali posjete njima u Žitomisliću. Čak su nam davali i darove, kao paunove i neke kokoške koje smo mi zvali »viraunke«. Posjeti i jednih i drugih

Zloglasna knjiga kojom se ocrnjuje Crkva u Hrvata

bili su iskreni i dobronamjerni. Bilo je sličnih posjeta i u Mostaru, koliko se sjećam. Mi studenti znali smo se navratiti u njihovu crkvu u Mostaru u franjevačkim habitima.

A sada opet nazad profesorskom zboru na Široki Brijeg. Bila je mlađa skupina franjevac-profesora, kao dr. fra Radoslav Glavaš, prof. fra Didak Ćorić, prof. Roland Zlopaša, prof. fra Tadija Kožul, dr. fra Dobroslav Šimović, prof. fra Nenad Pehar, prof. fra Srećko Granić, prof. fra Borislav Pandžić, prof. fra Vilim Primorac itd., koji su uvijek bili na liniji hrvatske državnosti i nisu nikada bili zaraženi jugoslavenstvom. Od ovih netom spomenutih profesora jedino je fra Radoslav Glavaš bio ustaša. On je čak išao u posjet u Sijenu u Italiji dr. Anti Paveliću, u političke svrhe. Znalo se među fratrima, a i među mjesnim Hrvatima, da je on zaklinjao ustaše prije 1941. godine na križ, nož i pištolj. Zaista čudna kombinacija ovih simbola. Tu nipošto nije bilo mjesto za križ. Za prof. fra Didaka Ćorića moglo bi se reći, da je dobro nagingjao prema ustaškom pokretu, dok su se ostali više ili manje nastojali distancirati od toga pokreta, pa su čak i kritički nastupali prema istome.

(Nastavlja se)

dr. fra Ivo Sivrić, *Krvave godine*, ZIRAL, Chicago – Mostar, 1996., str. 169. – 172. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XIII, 1 (22),
Široki Brijeg, 2019. , siječanj – srpanj, 2019.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepičca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar;
Korisnik: Hercegovačka franjevačka
provincija;

Svrha: prilog Vicepostulaturi
žiro-račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Pred nama je još jedan broj našega glasila Stopama pobijenih. Stvaran je kao i prošlih godina, ustrajnim prikupljanjem svjedočanstava i dokumenata s raznih strana. Hvala Bogu, dosta se toga prikupilo, iako ništa nije previše. Trenutačno smo, mogli bismo reći, gotovo iscrpili sve te izvore. Ali Bog uvijek providi tako da ćemo u sljedećem broju, čvrsto vjerujem, moći objaviti nova postignuća na tom području. Trebamo samo provjeriti još neke činjenice.

Okolnosti u kojima živimo takve su kakve jesu. Nikada ne ćemo postići da budu baš onakve kakve bismo željeli imati. Neprestana je to borba i tako će i ostati. Važno je samo da smo razmišljali kako treba i nakon toga dali sve od sebe. Međutim, pitanje je jesmo li zaista bili takvi? Dogodi nam se da stvari gledamo samo kroz naočale svoje korisnosti ili kroz subjektivne naočale, a ne kroz one objektivne, koliko to koristi zajednici čiji sam član. Kad bismo znali tako postupati, mnogo toga bi oko nas bilo drukčije. Nema nam druge nego neprestano učiti mudrost življenja. Govore nam to svi naši mučenici kroz povijest. Nisu oni bili pojedinci koji su se borili za neke svoje osobne probitke, nego članovi zajednice koji su s njom živjeli i za nju dali život. Zbog toga ih se danas sjećamo i zbog toga ne će biti zaboravljeni. Svaki novi naraštaj, naime, treba svjetlo koje će ga voditi kroz život.

Da su pobijeni hercegovački franjevci zaista bili pravo to svjetlo, govore nam

mnoga svjedočenja. Neka od njih donosimo i u ovom broju glasila. Zanimljiva su, kao i sva druga koja smo do sada objavili. Pokazuju da se može sve učiniti ako se otvorimo svome Bogu i njegovu snagu prizovemo u svoj život. Pozivamo sve one koji su po zagovoru hercegovačkih pobijenih franjevaca doživjeli neku milost da nam se jave tako da njihovim svjedočenjem možemo obogatiti i druge. Smisao Božjega dara uvijek je u dijeljenju, a ne u sebičnu čuvanju samo za sebe.

Dok razmišljamo o svemu ovomu, zacijelo bismo se trebali upitati i koliko se borimo za svoju domovinu? Ona je naš okvir za postojanje na ovoj krhkoj zemlji i ne možemo dići ruke od nje, moramo joj pomagati. Najprije se trebamo početi moliti na tu nakanu da bismo nakon toga, u skladu s Božjim nadahnućem, počeli djelovati. Trebamo ju imati jer inače ne ćemo o svemu ovomu moći govoriti, kao što je to bilo u jugokomunizmu. Obvezuju nas na to svi pobijeni, ne samo naši fratri. Previše ih je zaista bilo kroz protekla vremena. Sada nam trebaju svijetliti kao uzor u izgrađivanju života dostojnoga za življenje.

Nadamo se da će kroz ovakve ili slične naočale početi gledati život i oni koji trenutno ne vide sreću u domovini pa odlaze diljem svijeta. Ne bude li nas na našim prostorima, nestat će nas i možda će samo povijest pisati o nama.

Glavu gore i neka nam je svima
mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Odjek u umjetnosti	45
Istraživanja	9	Nagradni natječaj	48
Stratišta	23	Podsjetnik	51
Pobijeni	26	Suočavanje s prošlošću	53
Glas o mučeništvu	37	Razgovor	54
Glas o znakovima	39	Podlistak	57